

VALSTYBĖS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS IR ĮVAIKINIMO TARNYBOS 2006 METŲ VEIKLOS ATASKAITOS SANTRAUKA

IVADAS

Beveik prieš du dešimtmečius priimta Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija aiškiai įvardija vaiką kaip teisių turėtoją. Mūsų šalyje ši konvencija buvo ratifikuota 1995 m. Taigi Lietuva, kaip ir kitos 193 pasaulio valstybės, pripažino vaiką kaip teisių turėtoją ir įsipareigojo imtis visų įmanomų priemonių toms teisėms įgyvendinti. Pastaruoju metu „suaugusioje visuomenės“ dalyje vis dažniau ir garsiau pasigirsta nuomonė, kad vaikai žino savo teises, tačiau nežino savo pareigų, kad jiems suteikiama per daug laisvės, todėl auga nepilnamečių nusikalstamumas, smurtas ir pan. Tačiau ar iš tiesų taip yra? Ar vaikas, augantis smurtautojų šeimoje, žino, kad jis turi teisę į saugią ir sveiką vaikystę, vaikas, augantis globos institucijoje, turi teisę augti šeimoje. Ar vaiko nuomonė, priimant sprendimus, kurie tiesiogiai liečia jį patį, yra išklausoma, į ją atsižvelgiama? Deja, dar didelė dalis vaikų nuolat patiria nepriteklių, smurtą šeimoje, o kai tai jau kelia pavojų jo sveikatai ar net gyvybei, jis atskiriamas nuo savo biologinės šeimos. Retai kada paklausiama vaiko, ko jis pats iš tiesų norėtų.

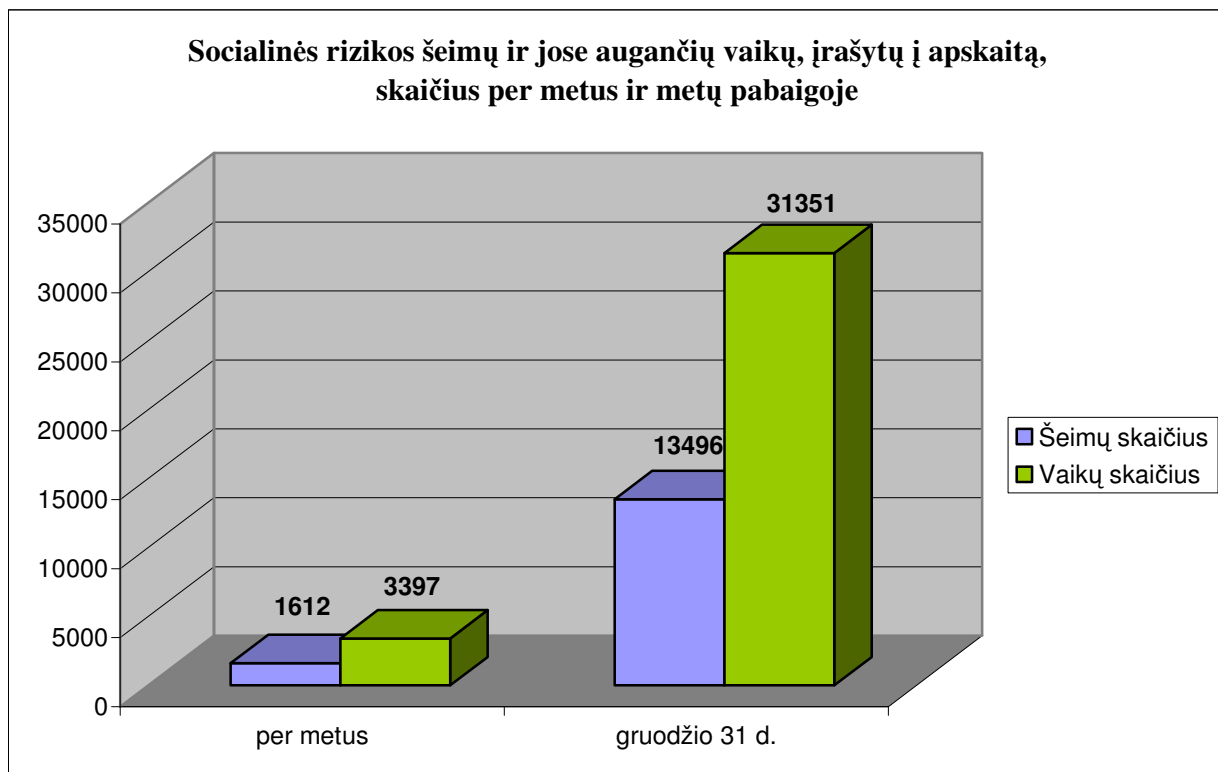
Pastaraisiais metais Lietuvoje vyksta daug reformų, įgyvendinamos įvairios programos, nes išties praraja tarp konvencijoje įtvirtintų gerų ketinimų ir realaus gyvenimo dar didelė. 2006 m. Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas, išklausęs Lietuvos pateiktą ataskaitą, šalies pažangą įvertino teigiamai, tačiau pažymėjo, kad dar yra nemažai sričių, kurioms būtina skirti dėmesį. Iki kitos ataskaitos teikimo liko dar keleri metai, tačiau, kaip yra pasakiusi Nobelio premijos laureatė G. Mistral, „mes esame kalti dėl daugelio klaidų ir paklydimų, bet didžiausia mūsų nuodėmė yra apleisti vaikus, nustumti juos nuo gyvenimo šaltinio. Daugybė dalykų gali palaukti. Vaikas negali laukti. Būtent dabar formuojasi jo kaulai, kraujas, vystosi jausmai. Mes negalime vaikui atsakyti „Rytoj“. Jo vardas yra „Šiandien““.

I. SOCIALINĖS RIZIKOS ŠEIMOS IR JOSE AUGANTYS VAIKAI

Tarnyba, vykdydama 2005 m. spalio 20 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 1114 jai pavestas funkcijas, renka iš savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) (toliau tekste – VTAT) metinių ataskaitų duomenis apie socialinės rizikos šeimas, smurtą prieš vaikus ir atlieka šių duomenų analizę bei teikia VTAT metodinę pagalbą, siekiant užtikrinti vaikų teises ir teisėtus interesus šeimose, ugdymo ir auklėjimo institucijose.

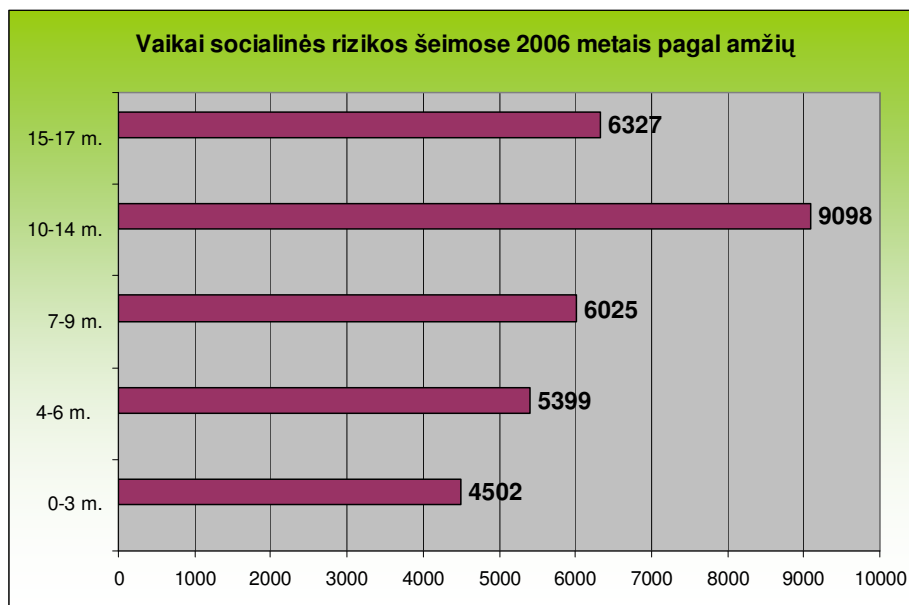
I. 1. Socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaita

VTAT pateiktais duomenimis, per 2006 metus socialinės rizikos šeimų skaičius šalyje, lyginant su praėjusiais metais, labai sumažėjo. 2006 m. gruodžio 31 d. VTAT socialinės rizikos šeimų apskaitoje buvo **13496** socialinės rizikos šeimos ir jose augo **31351** vaikas.

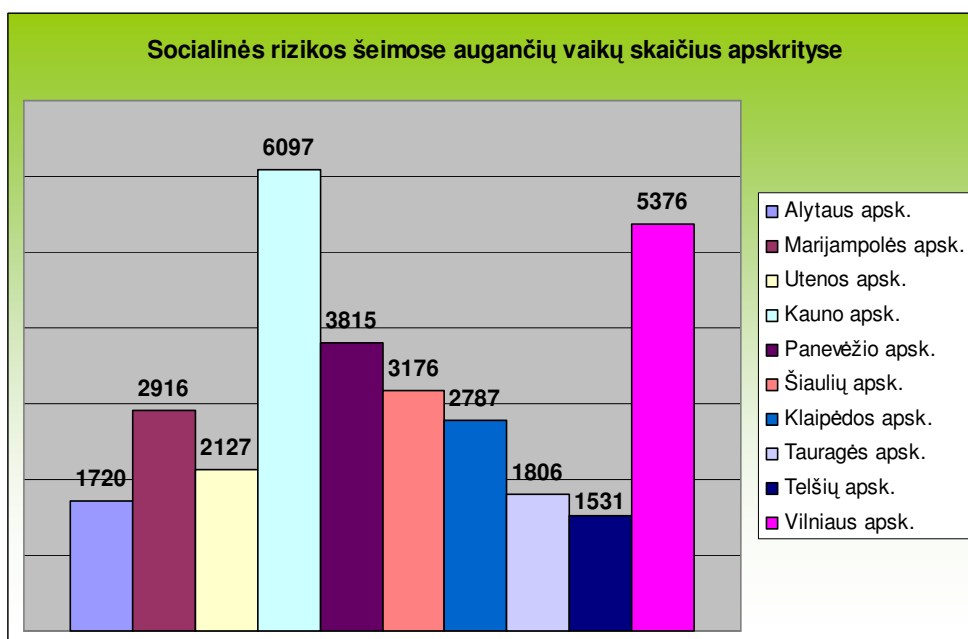

Per 2006 metus į socialinės rizikos šeimų apskaitą buvo įrašyta 1612 socialinės rizikos šeimų, kuriose augo 3397 vaikai. Lyginant su 2005 metais, vaikus auginančių socialinės rizikos šeimų sumažėjo **2865**, o jose auginamųjų vaikų – **5187**.

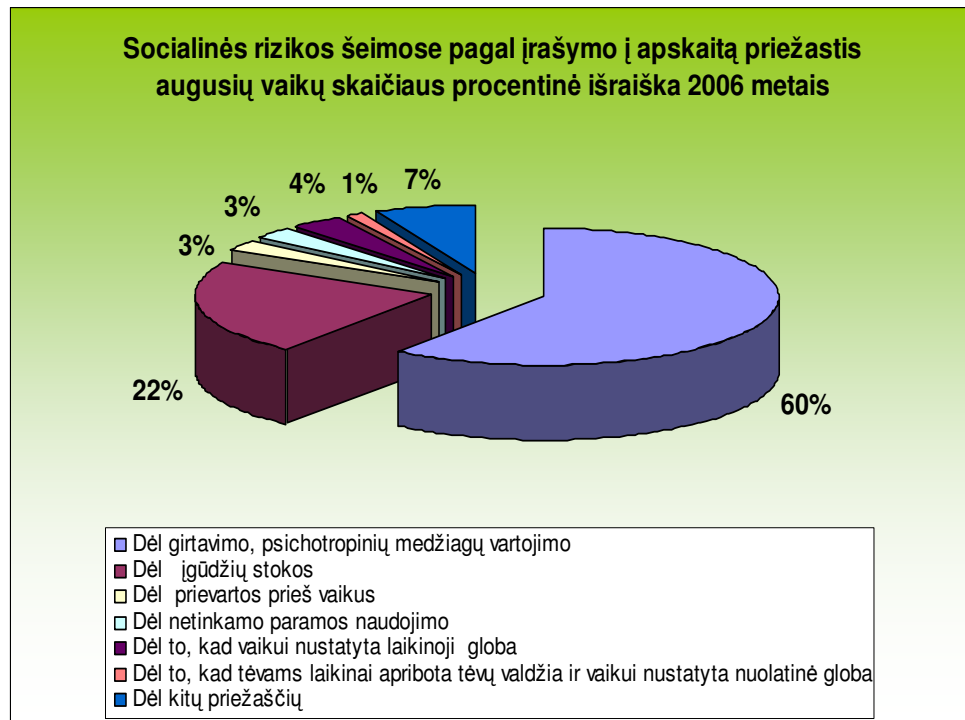
Socialinės rizikos šeimose augantis **31351** vaikas sudaro 4 % visų Lietuvoje gyvenančių vaikų. Iš pateiktų duomenų matyti, kad didžiausią dalį socialinės rizikos šeimose auginamųjų vaikų sudaro vyresni nei 10 metų vaikai.

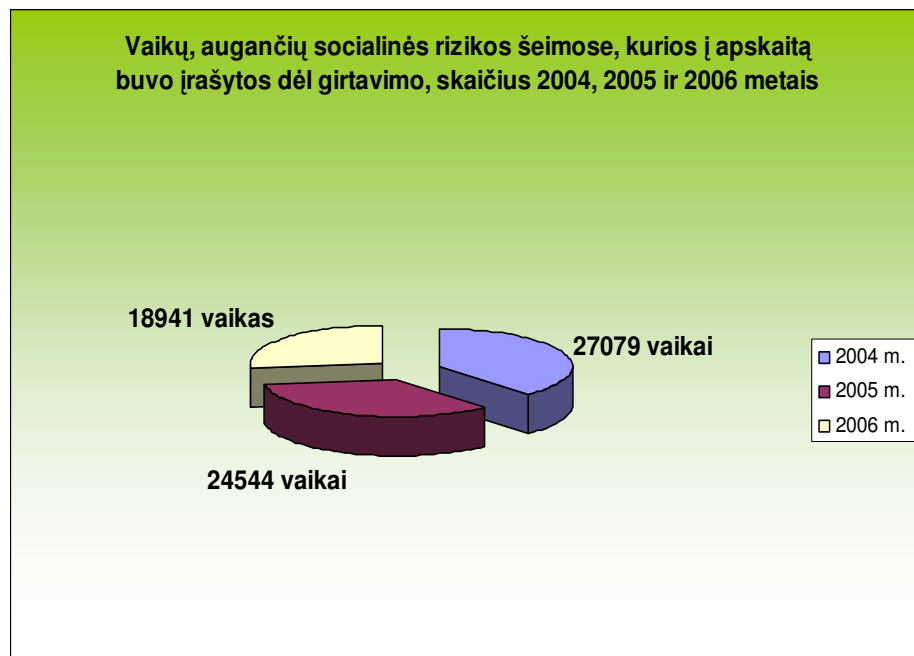
Žemiau esančioje diagramoje pavaizduotas socialinės rizikos šeimose augančių vaikų pasiskirstymas apskrityse.

Remiantis VTAT duomenimis, galima teigti, kad dažniausiai šeima į socialinės rizikos šeimų apskaitą įrašoma dėl kelių priežasčių, pavyzdžiui, sutuoktiniai girtauja, gautą valstybės paramą panaudoja ne vaiko interesams ir smurtauja prieš savo nepilnamečius vaikus ir pan.

Lygindami pastarųjų metų duomenis, matome, kad palaipsniui mažėja vaikų, augančių girtaujančiose šeimose, skaičius.

II. SMURTAS PRIEŠ VAIKUS

Pastaraisiais metais ES vis daugiau nerimo kelia smurtas prieš vaikus. Šis smurtas įgauna įvairias formas: nuo smurto šeimoje ir mokykloje iki tarptautinio masto problemų, pavyzdžiui, prekyba vaikais ir vaikų išnaudojimas, vaikų sekso turizmas, pornografija internete ir pan.. Todėl 2005 metais Europos Taryba patvirtino trejų metų programą „Pastatykime Europą vaikams ir su vaikais“. Šios programos tikslas – remti vaikų teises ir apsaugoti vaikus nuo smurto. Ji skirta padėti sprendimus priimančioms, juos vykdančioms institucijoms, taip pat skatinti valstybes parengti nacionalines strategijas, kuriomis siekiama apsaugoti vaikų teises ir užkirsti kelią smurtui prieš vaikus.

Už vaikų apsaugą nuo smurto atsakinga pirmiausia šeima. Ji turi užtikrinti vaikui fizinį ir emocinį saugumą. Daugelis įstatymų saugo privatų šeimos gyvenimą. Tačiau vaiko teisė į gyvenimą, išlikimą, vystymąsi, garbę, nepasibaigia ties uždarytomis namų durimis. Pastaruoju metu ypač paplito smurtas prieš vaikus namuose. Dažniausiai jo kaltininkai yra tėvai, patėviai, globėjai, broliai, kiti šeimos nariai. Neretai smurtas namuose – auklėjimo priemonė, pasireiškianti fiziniu, žeminančiu baudimu. PSO 2001-2002 m. atliktais tarptautinio tyrimo duomenimis, Lietuva tarp 36 pasaulio valstybių yra pirmoje vietoje pagal vaikų, iš kurių tyčiojamasi, skaičių.

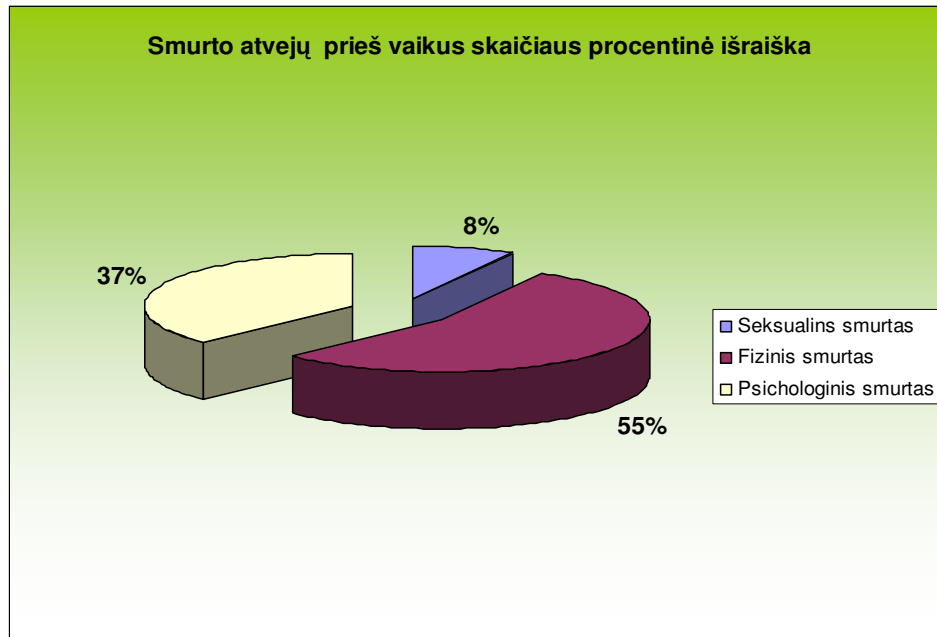
II. 1. Smurtą patyrusių vaikų apskaita

Vadovaujantis Bendrųjų savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatų 8.3 ir 8.14 straipsniais, VTAT kaupia pranešimus apie smurtą patyrusius vaikus ir organizuoja jiems pagalbą.

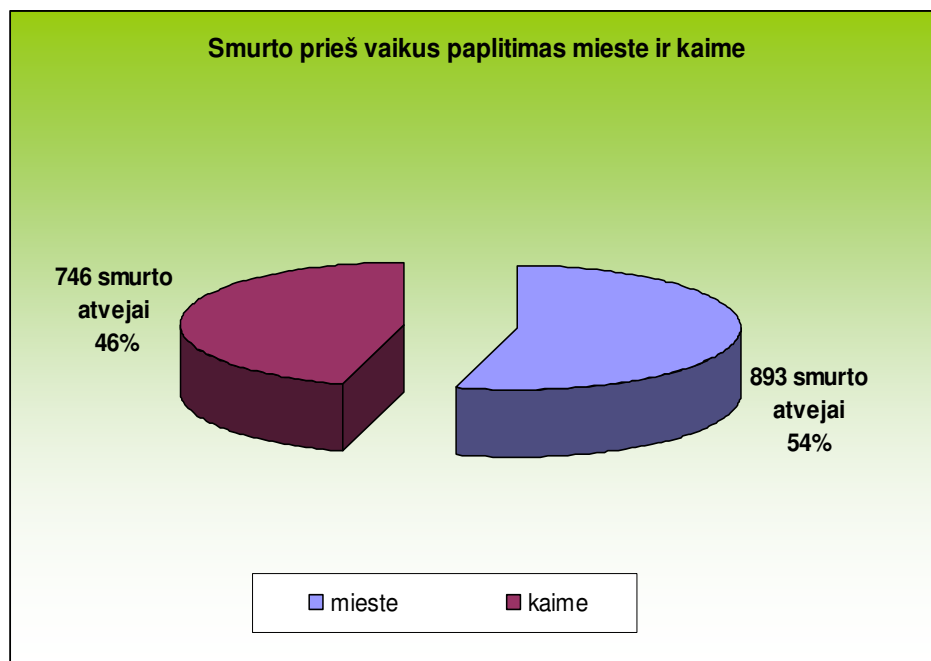
VTAT duomenimis, 2006 metais **1639** vaikų patyrė smurtą. Lyginant 2004 ir 2005 metų duomenis, šis skaičius sumažėjo. 2004 metais buvo užfiksuoti 2359, o 2005 metais – 2311 smurto prieš vaikus atvejų. Tuo tarpu VRM Informatikos ir ryšių departamento pateiktoje informacijoje apie 2006 m. ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus nukentėjusius vaikus iki 18 m. (remiantis išankstiniais duomenimis; Forma_50N – ITI) nurodoma, kad 2006 m. užregistruoti 1499 nepilnamečiai, patyrę fizinį smurtą, 183 – seksualinę prievartą, 235 – psichologinę prievartą.

Tokių skaičiaus nesutapimą lemia tai, kad vis dažniau vaikui patyrus smurtą kreipiamasi į teisėsaugos organus, o ne į VTAT. Jeigu smurtą patyrusiam vaikui tėvai ar kiti įstatyminiai atstovai tinkamai atstovauja, tai net ikiteisminio tyrimo metu VTAT apie tai gali būti neinformuojamas.

VTAT duomenimis, didžiąją dalį (55 %) patirtų smurto atvejų sudaro fizinis smurtas.

Analizuojant surinktus duomenis apie smurto prieš vaikus paplitimą populiacijoje, matome, kad smurto paplitimas mieste ir kaime jau kelerius metus yra beveik tolygus.

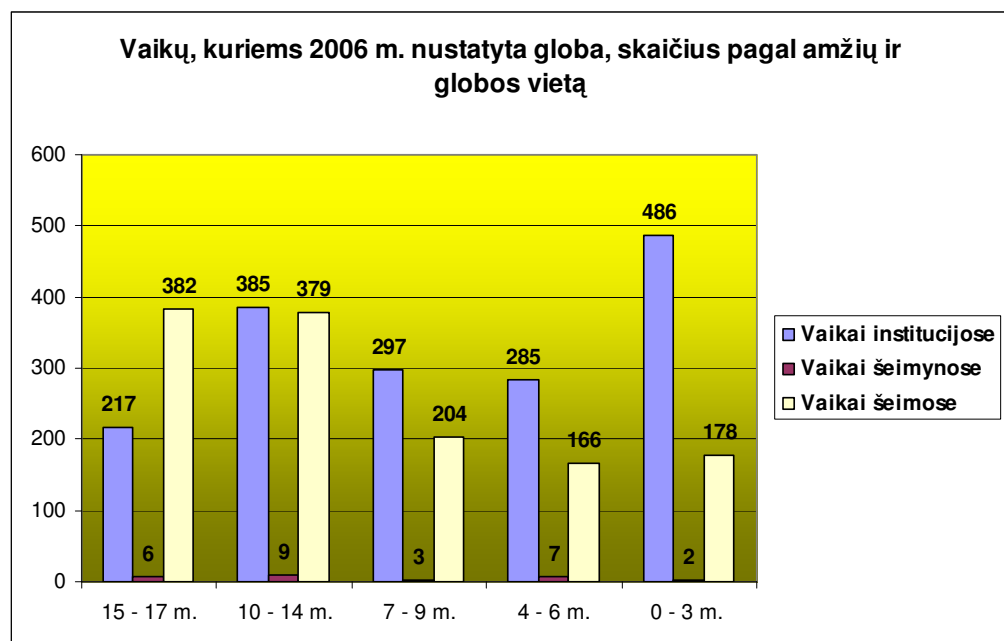
III. VAIKŲ GLOBA

Vienas iš Tarnybos uždavinių yra užtikrinti vaiko teisių apsaugos priemonių įgyvendinimą. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas tėvų globos netekusiems vaikams. Tam, kad būtų galima tinkamai organizuoti paslaugų tokiems vaikams teikimo sistemą, būtina kaupti ir analizuoti

statistinę informaciją apie be tėvų globos likusius vaikus. Tarnyba įpareigota rinkti iš VTAT statistinę informaciją apie vaikus, ją sisteminti, apibendrinti ir pateikti SADM.

2006 m. gruodžio 31 d. Lietuvoje buvo **13 337** tėvų globos netekę vaikai. 2005 metais tokių vaikų buvo 13 313. Taigi pastaraisiais metais truputį išaugo tėvų globos netekusių vaikų skaičius. 2006 m. tėvų globos netekę vaikai sudarė net 1,7 % visų Lietuvos vaikų, o 2005 m. – 1,6 %. Iš 13 337 tėvų globos netekusių vaikų 5400 vaikų buvo globojami institucijoje. Lyginant pastarųjų metų duomenis, deja, tenka pripažinti, kad situacija vaikų globos srityje iš esmės nepasikeitė ir vis dar labai didelis skaičius vaikų gyvena globos institucijose. 2006 m. didesniajai daliai vaikų, netekusių tėvų globos, nustatyta institucinė globa, o ne globa šeimoje – institucijose įkurdinti 1670 vaikų, globėjų šeimose – 1309.

2006 m. tėvų globos neteko **3006** vaikai. Lyginant su 2005 m. ir 2004 m., pastebimas nežymus tėvų globos netekusių vaikų skaičiaus mažėjimas. Tačiau tą sąlygoja ne tik socialinio darbo su šeima gerėjimas, bet ir auganti emigracija bei mažėjantis gimstamumas.

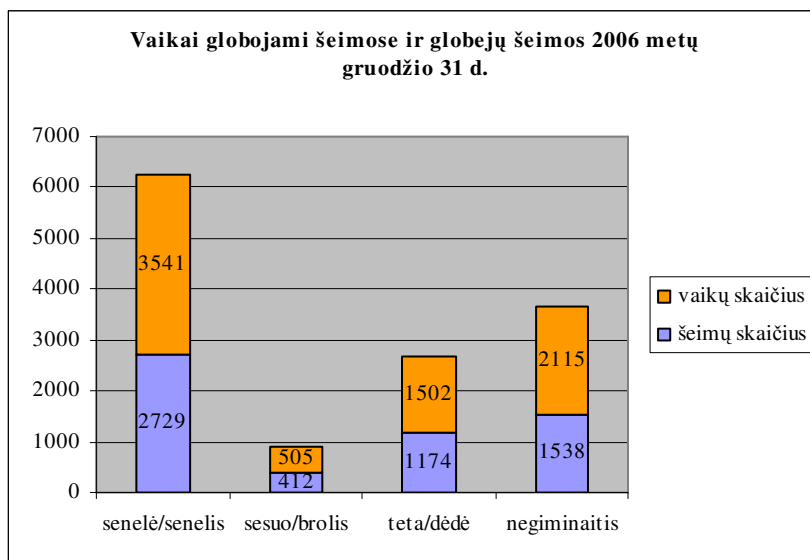

III. 1. Vaikų globa šeimoje

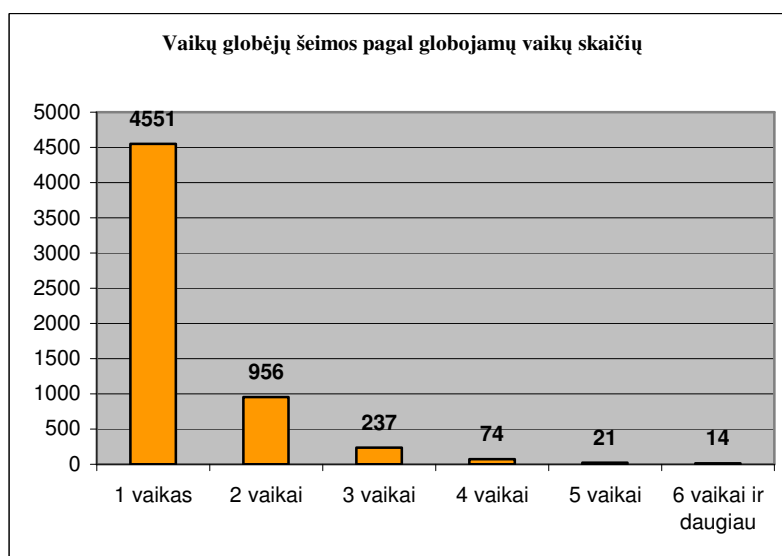
Globa šeimoje yra viena iš geriausių alternatyvių globos formų be tėvų globos likusiam vaikui. Siekiama, kad kuo daugiau tokių mažylių gyventų šeimai artimoje aplinkoje.

VTAT pateiktais duomenimis, 2006 metų gruodžio 31 d. šalyje buvo **7663** be tėvų globos likę vaikai, kuriems nustatyta globa šeimoje. Taigi daugiau nei 57 % be tėvų globos likusių vaikų

buvo globojami šeimose. Šiuos vaikus globojo **5853** globėjų šeimos. Didžioji dalis vaikų, globojamų šeimose, buvo auginami senelių – 3541, 505 vaikus globojo jų vyresnieji sesuo/brolis, 1502 vaikus globojo tetos/dėdės šeima. 2115 vaikų buvo globojami šeimose, su kuriomis nesiejo giminystės ryšiai.

2006 m. 4551 globėjų šeima globojo po vieną vaiką, 956 – po du vaikus, 237 – po tris vaikus, 74 – po keturis, 21 – po penkis, 14 – po šešis ar daugiau vaikų.

III. 2. Vaikų globa šeimynoje ir institucijoje

2006 m. JT Vaiko teisių komitetas savo išvadose dėl JT vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje rekomendavo siekti, kad vaikų apgyvendinimas globos namuose būtų naudojamas tik kaip kraštutinė priemonė, t. y., kai rekomenduoja specialistai ir tai neprieštarauja

vaiko interesams. Taip pat Komitetas rekomendavo užtikrinti globos namuose augantiems vaikams sąlygas gyventi mažose grupėse, jais rūpintis individualiai, siekti, kad apgyvendinimas globos institucijose neigiamai nepaveiktų tėvų-vaikų santykių ir kad pirmenybė būtų teikiama šeimos suvienijimui arba šeimos aplinkos sukūrimui.

VTAT pateiktais duomenimis, 2006 m. gruodžio 31 d. Lietuvoje buvo **13 337** tėvų globos netekusių vaikų. Iš jų net **5400** buvo globojami institucijoje, **274** augo šeimynoje. Tai sudarė daugiau nei 42 % visų tėvų globos netekusių vaikų. Lyginant su 2005 m. situacija praktiškai nepasikeitė.

Iš 3006 vaikų, kurie 2006 m. neteko tėvų globos, net **1697** vaikai buvo apgyvendinti šeimynoje arba institucijoje. Taigi daugiau nei 56 % tėvų globos netekusių vaikų buvo nustatyta institucinė globa.

III. 3. Vaikų globos namuose augančių vaikų apskaita

Kadangi iki 2006 metų nebuvo vienos bendros globos įstaigose augančių vaikų apskaitos, Tarnyba nusprendė sudaryti visų tokių vaikų apskaitą. Siekiant surinkti duomenis apie visus institucijose augančius vaikus ir išanalizuoti VGN gyvenančių vaikų padėtį, 2006 m. pradžioje visų globos paslaugas teikiančių įstaigų prašyta pateikti duomenis apie globojamus vaikus. Kadangi gauta informacija buvo neišsami, 2006 m. birželio mėn. raštu kreiptasi į VTAT su prašymu pateikti VTAT apskaitoje esančių institucijose globojamų vaikų vardinius sąrašus.

Šiuo metu Tarnyba yra sudariusi visų globos namuose augančių vaikų apskaitą. Kaip jau buvo minėta, šiuo metu globos įstaigose auga 5400 vaikų.

Atliekant gautų duomenų apie globos namuose augančius vaikus analizę bei lankantis vaikų globos įstaigose, tikrinant vaikų sąrašus, buvo pastebėta, kad VTAT ir VGN pateikti duomenys kartais skiriasi, pasitaiko atvejų, kai informacijos apie vaiką nepateikia nei VGN, nei VTAT. Iš esamos situacijos galima spręsti, kad trūksta glaudaus VTAT ir VGN bendradarbiavimo, informacijos apie vaiką pasikeitimo.

IV. ĮVAIKINIMO ORGANIZAVIMAS

Kaip ir ankstesniais metais, vienas iš pagrindinių Tarnybos uždavinių yra organizuoti įvaikinimą Lietuvos Respublikos piliečiams ir užsieniečiams Lietuvos Respublikoje. Tarnyba sudaro ir tvarko galimų įvaikinti vaikų apskaitą, siūlo šioje apskaitoje registruotus vaikus įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečiams, o, neradus šeimos, galinčios išlaikyti ir auklėti be tėvų globos

likusį vaiką, siūlo juos įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečių, nuolat gyvenančių užsienyje, ir užsieniečių apskaitoje esantiems asmenims.

IV. 1. Galimų įvaikinti vaikų apskaita

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.219 straipsnio 1 dalimi bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-09-10 nutarimu Nr. 1422 patvirtinta Įvaikinimo apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarka (toliau – Įvaikinimo apskaitos tvarka), Tarnyba yra atsakinga už duomenų apie galimus įvaikinti vaikus rinkimą, tvarkymą ir galimų įvaikinti vaikų apskaitos sudarymą. Įvaikinimo apskaitos tvarka nustato baigtinį vaiko įrašymo į galimų įvaikinti vaikų apskaitą pagrindų sąrašą. Tačiau ne visada vaikas, turėdamas galimo įvaikinti vaiko teisinį statusą, gali būti siūlomas įvaikinti. Tai priklauso nuo vaiko ryšių su biologine šeima (seneliais, broliais, seserimis ar kitais giminaičiais), vaiko amžiaus ir paties vaiko, galinčio išreikšti savo nuomonę, sprendimo. Todėl dažnai nors ir yra teisinis pagrindas įrašyti vaiką į galimų įvaikinti vaikų apskaitą, siūlyti jį įvaikinti konkrečiai šeimai neįmanoma, nes tai pažeistų jo teises ir interesus. Tuo remdamasi Tarnyba, kaip ir ankstesniais metais, sudaro **bendrą teisiškai galimų įvaikinti vaikų apskaitą**, į kurią įrašomi visi vaikai, atsiradus Įvaikinimo apskaitos tvarkos 10-12 punktuose numatytiems pagrindams, ir **realiai galimų įvaikinti vaikų apskaitą**.

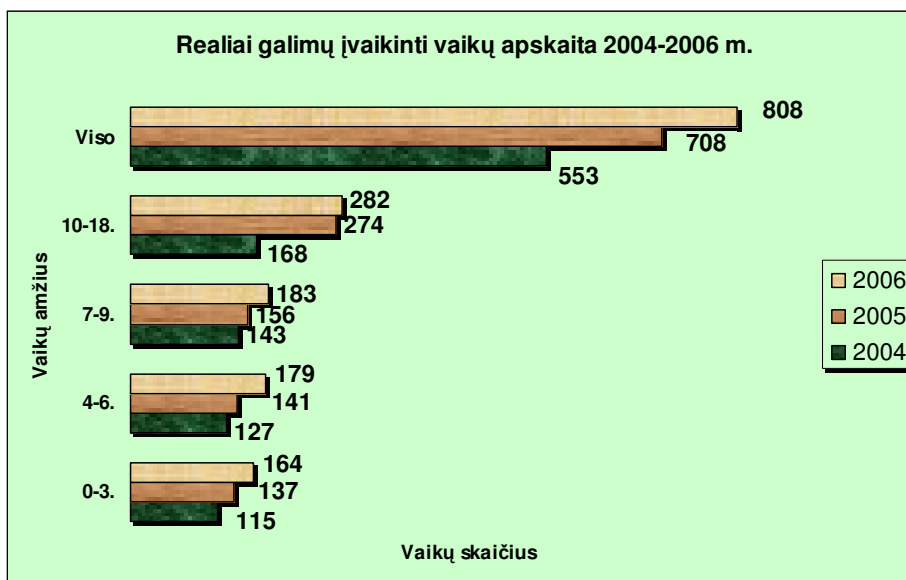
Į galimų įvaikinti vaikų apskaitą vaikai įrašomi vadovaujantis 2002-09-10 LR Vyriausybės nutarimu Nr. 1422 patvirtinta Įvaikinimo apskaitos tvarka (Žin., 2002, Nr. 90-3856) (toliau tekste – Įvaikinimo apskaitos tvarka), kai vaiko abu tėvai arba turimas vienas iš tėvų:

1. yra mirę ar teismo sprendimu paskelbti mirusiais;
2. nustatyta tvarka pripažinti neveiksniais;
3. nežinomi;
4. neterminuotai apribota tėvų valdžia;
5. duoda teismo patvirtintą rašytinį sutikimą įvaikinti vaiką;
- 6 nepilnamečių ar neveiksnių tėvų globėjas (rūpintojas) duoda teismo patvirtintą raštinį sutikimą įvaikinti vaiką.

Vaikai pripažįstami galimais įvaikinti, kai išnaudotos visos galimybės sugrąžinti vaiką į šeimą.

2006 metų gruodžio 31 d. realiai galimų įvaikinti vaikų apskaitoje buvo **808**. Iš jų **476** berniukai ir **332** mergaitės. **307** vaikai galimi įvaikinti po vieną ir **501** – kartu su broliais ir seserimis, t. y. grupėmis.

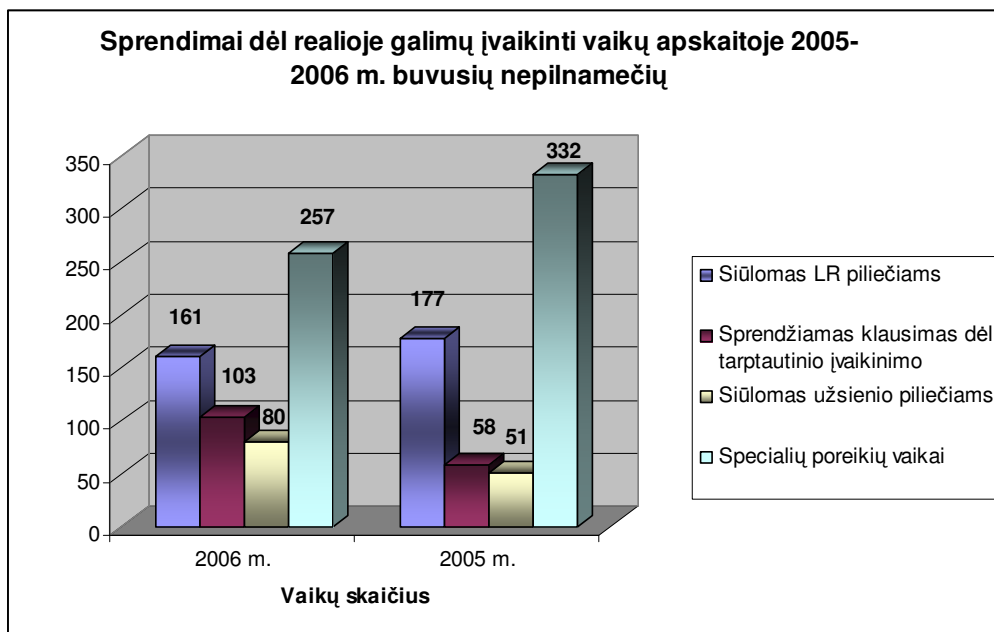
Diagramoje pateikiami lyginamieji 2004-2006 m. duomenys apie vaikų, esančių realiai galimų įvaikinti vaikų apskaitoje, pasiskirstymą pagal amžiaus grupes.

Tačiau 207 vaikai, esantys realiai galimų įvaikinti vaikų apskaitoje, negali būti siūlomi įvaikinti dėl žemiau nurodytų priežasčių:

- **25** vaikai yra vyresni nei 13 metų. Nei Lietuvos Respublikos, nei užsienio piliečių šeimos nepageidauja įvaikinti tokio amžiaus vaikų. Tačiau jaunesni jų broliai ar seserys siūlomi šeimoms įvaikinti ar globoti;
- **57** vaikai nesutinka būti įvaikinti, bet jų jaunesni broliai ar seserys siūlomi įvaikinti;
- **35** vaikus jau ketina įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečių šeimos;
- **5** vaikus ketina įvaikinti Lietuvos Respublikos šeimos, tačiau dar neįrašytos į apskaitą;
- **32** vaikams ketinama nustatyti globą šeimoje;
- **53** vaikams laikinai sustabdyta įvaikinimo procedūra, kol paaiškės aplinkybės, nulemsiančios tolimesnę įvaikinimo proceso eigą.

Taigi šiuo metu realiai galimų įvaikinti apskaitoje siūlomas įvaikinti **601** vaikas. Iš jų 257 vaikai turi specialiųjų poreikių.

IV. 2. Įvaikinimas Lietuvos Respublikos piliečiams

Lietuvoje kasmet be tėvų globos lieka apie 3000 vaikų. Valstybė privalo užtikrinti vaikams teisę į normalias gyvenimo ir ugdymo sąlygas, siekdama sudaryti galimybę vaikams augti biologinėje šeimoje. Nesant galimybės vaikui augti šeimoje, būtina siekti užtikrinti šeimos aplinkai artimas sąlygas. Tai galima užtikrinti, suradus įtėvių ar globėjų šeimas tokiems vaikams. Todėl ypač svarbu skatinti Lietuvos Respublikos piliečius įvaikinti tėvų globos netekusius vaikus. Tarnyba, veikdama kaip valstybinė įvaikinimo institucija, yra atsakinga už Lietuvos Respublikos piliečių, gyvenančių Lietuvoje, apskaitos tvarkymą, įvaikinimo organizavimą bei atstovavimą vaiko interesams.

IV. 3. Norinčių įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečių, gyvenančių Lietuvoje, apskaita

2006 m. gruodžio 31 d. LR piliečių, gyvenančių Lietuvoje, apskaitoje (toliau tekste – LR piliečių apskaitoje) buvo **54** šeimos/asmens, pageidaujantys įvaikinti vaiką (-us). **25** pageidaujantys įsivaikinti šeimos/asmens pasirinktus vaikus globojo, **19** šeimų/asmenų buvo pasirinkusios norimus įvaikinti vaikus, **10** šeimų/asmenų vaikai buvo siūlomi įvaikinti. Iš LR piliečių apskaitoje esančių šeimų/asmenų daugiausiai gyveno didžiuosiuose šalies miestuose: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje.

VTAT	Iš viso:	Globa šeimoje	Pasirinkę vaikus, esančius institucijoje	Vaikai svečiuojasi	Siūlomi vaikai
Iš viso:	54	25	12	7	10
Druskininkai	1				1
Kalvarijų	1			1	
Kauno m.	5	3			2
Kauno raj.	1		1		
Klaipėdos m.	6	3		1	2
Kretingos raj.	1		1		
Marijampolės raj.	1	1			
Mažeikių raj.	2			1	1
Palangos m.	1	1			
Panevėžio m.	1	1			
Skuodo raj.	1				1
Šilalės raj.	1		1		
Telšių raj.	1				1
Utenos raj.	2	2			
Vilkaviškio raj.	1	1			
Vilniaus m.	27	12	9	4	2
Vilniaus raj.	1	1			

Analizuojant pagal šeimyninę padėtį iš esančiųjų apskaitoje pageidavo įvaikinti **38** sutuoktinių poros ir **16** vienišų moterų. Vienišų vyrų prašymų įvaikinti vaiką 2006 m. nebuvo gauta.

2006 m. gruodžio 31 d. LR piliečių apskaitoje esančių šeimų/asmenų amžiaus analizė parodė, kad dažniausiai įvaikinti pageidauja 31-35 metų amžiaus vyrai (35 %) ir 36-40 metų amžiaus moterys (28 %). Palyginę 2005 m. ir 2006 m. duomenis matome, kad išaugo pageidaujančių įvaikinti vyrų nuo 31 iki 35 metų ir moterų iki 30 metų skaičius. Vyrų ir moterų amžiaus vidurkis yra 37 metai.

2006 m. pabaigoje 32 % LR piliečių apskaitoje esančių asmenų uždirbo nuo 1000 iki 2000 litų. 28 % šeimų/asmenų mėnesinės pajamos viršijo 5000 litų. 1000 litų ir mažiau per mėnesį uždirbo 3 pageidaujantys įvaikinti vieniši asmenys. Mažiausios vienam žmogui tenkančios pajamos – 550 litų.

Dažniausiai įvaikinti pageidauja aukštąjį išsilavinimą įgijusios moterys ir aukštesnįjį išsilavinimą įgiję vyrai. Vidurinį ir pagrindinį išsilavinimą įgiję asmenys rečiau pageidauja įvaikinti.

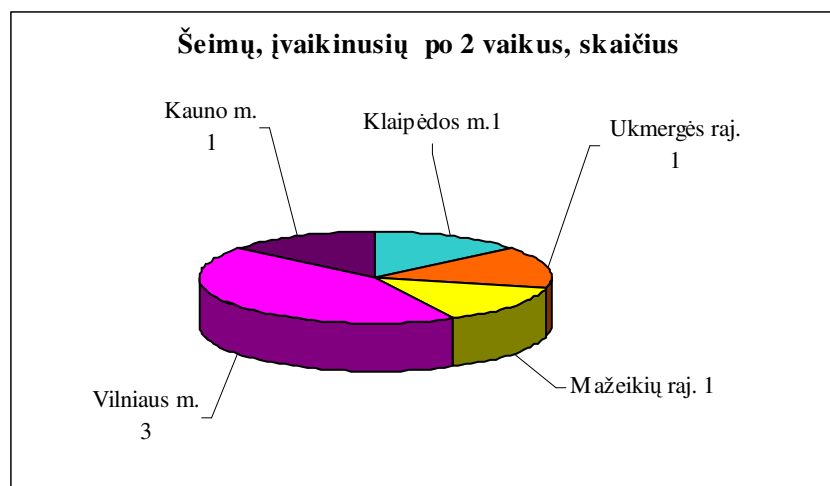
IV. 4. Įvaikinimas Lietuvos Respublikos piliečiams, nuolat gyvenantiems Lietuvoje

2006 metais buvo įvaikinti **175** vaikai. Lietuvos Respublikos piliečiai įvaikino **106** be tėvų globos likusius vaikus, **69** vaikus įvaikino jų biologinės mamos ar tėvo sutuoktiniai. Tai didžiausias per 9 metus įvaikintų vaikų skaičius.

Įvaikintų vaikų skaičius 1998-2006 m.

2006 m.	2005 m.	2004 m.	2003 m.	2002 m.	2001 m.	2000 m.	1999 m.	1998 m.
106	88	93	61	75	56	37	43	57

Pastaraisiais metais padaugėjo Lietuvos Respublikos piliečių šeimų, įvaikinusių du vaikus. 2006 metais **7** Lietuvos Respublikos piliečių poros įvaikino **2** vaikus, 2005 metais **6** Lietuvos Respublikos piliečių poros įvaikino po **2** vaikus, o 2004 metais tokių porų nebuvo. 2006 metais daugiausiai tokių šeimų buvo iš Vilniaus miesto – **3**, po vieną šeimą iš Kauno ir Klaipėdos miestų, Ukmergės ir Mažeikių rajonų.

2006 metais vaikus, likusius be tėvų globos, įvaikino **7** vieniši asmenys. Iš jų **4** vieniši asmenys prieš įvaikinimą globojo įvaikintą vaiką.

2006 metais **69** vaikus įvaikino **64** vaikų biologinės mamos (tėvo) sutuoktiniai. Kaip ir ankstesniais metais, dažniausiai vaikus įvaikino motinos, o ne tėvo sutuoktinis. Tai lemia nusistovėjusios šeimos tradicijos, kad tėvams nutraukus santuoką, vaikas paprastai lieka gyventi su motina, o šiai sukūrus šeimą pakartotinai, sprendžiamas juridinio šeimos vientisumo klausimas. Šeimoms šis klausimas tampa labai aktualus, vaikui pradėjus lankyti mokyklą. Net 57 iš 69

įvaikintų vaikų buvo mokyklinio amžiaus. 2006 metais 5 vaikų biologinių motinų sutuoktiniai įvaikino po 2 vaikus.

IV. 5. Įvaikinimas Lietuvos Respublikos piliečiams, nuolat gyvenantiems užsienyje, ir užsieniečiams

Ataskaitiniu laikotarpiu tarptautinių įvaikinimų procedūrų tobulinimui didelę reikšmę turėjo 2006 m. liepos 17 d. socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymo Nr. A1-195 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. birželio 3 d. įsakymo Nr. A1-162 „Dėl įgaliojimų veikti vykdant tarptautinį įvaikinimą Lietuvos Respublikoje suteikimo užsienio valstybių institucijoms tvarkos aprašo patvirtinimo pakeitimo“ (toliau – įsakymas) priėmimas.

Šiuo įsakymu buvo numatytas įgaliojimų suteikimo veikti vykdant tarptautinį įvaikinimą Lietuvos Respublikoje užsienio valstybių institucijoms sustabdymas. Užsienio valstybių institucijų įgaliojimai veikti vykdant tarptautinį įvaikinimą Lietuvoje iki įsakymo įsigaliojimo buvo suteikiami vadovaujantis socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. birželio 3 d. įsakymu Nr. A1-162 patvirtintu įgaliojimų veikti vykdant tarptautinį įvaikinimą Lietuvos Respublikoje suteikimo užsienio valstybių institucijoms tvarkos aprašu (toliau – aprašas), reglamentuojančiu įgaliojimų suteikimo, jų pasibaigimo, pratęsimo, sustabdymo ir panaikinimo tvarką, įgaliotų užsienio valstybių institucijų funkcijas, teises ir pareigas. Šiuo aprašu siekta sukurti tokią tarptautinio įvaikinimo sistemą, kurioje veiktų tik kompetentingi asmenys, kurių veikla būtų nuosekliai koordinuojama bei kontroliuojama. Nuo aprašo įsigaliojimo iki 2006 m. I pusmečio buvo akredituota net 17 užsienio valstybių įvaikinimo organizacijų (9 JAV įvaikinimo organizacijos, 3 Italijos, po 1 iš Švedijos, Prancūzijos, Vokietijos, Ispanijos ir Naujosios Zelandijos) ir gauti dar 6 užsienio valstybių organizacijų prašymai dėl įgaliojimų veikti vykdant tarptautinį įvaikinimą Lietuvos Respublikoje suteikimo. Didėjantis įgaliotų užsienio valstybių įvaikinimo organizacijų skaičius kėlė pavojų kokybiškam tarptautinio įvaikinimo vykdymui bei tokių organizacijų tinkamai kontrolei. Atsižvelgiant į tai, įsakymu buvo nuspręsta, kad nuo 2006 m. rugpjūčio 1 d. užsienio valstybių institucijų prašymai dėl įgaliojimų veikti vykdant tarptautinį įvaikinimą Lietuvos Respublikoje nebus priimami.

Įsakymu taip pat nustatyta, kad per vienerius kalendorinius metus įgaliojimą veikti vykdant tarptautinį įvaikinimą gavusi užsienio valstybės institucija ar priimančios šalies centrinė įvaikinimo institucija gali pateikti ne daugiau kaip dviejų šeimų (asmenų) prašymus įvaikinti vaiką (vaikus) iki šešerių metų, išskyrus atvejus, kai šeima (asmuo) pageidauja įvaikinti vaiką (vaikus) su specialiaisiais poreikiais. Šiuo reikalavimu siekta pagerinti vyresnių bei specialiuosius poreikius turinčių vaikų teisių apsaugą, padidinant jų galimybes būti įvaikintiems. Tokiu būdu

taip pat mažinamas pernelyg didelis užsienio valstybių piliečių, norinčių įvaikinti Lietuvoje, sąrašė esantis šeimų skaičius ir trumpinamas šeimos laukiamo pasiūlymo įvaikinti vaiką terminas.

IV. 6. Įgaliotos užsienio valstybių institucijos

Pagal atskirų šalių nacionalinę teisę bei tarptautinės teisės normas, reguliuojančias tarptautinio įvaikinimo procedūrą, šeimoms, norinčioms įvaikinti užsienio valstybėje, gali atstovauti centrinės atskirų šalių institucijos arba įgaliojimus veikti vykdant tarptautinį įvaikinimą turinčios organizacijos.

Iki 2006 m. gruodžio mėn. pabaigos Lietuvoje veikė 16 užsienio valstybių institucijų, iš jų 6 JAV įvaikinimo organizacijos, 4 Italijos ir po 1 Švedijos, Prancūzijos, Vokietijos, Ispanijos, Naujosios Zelandijos ir Kanados įvaikinimo organizaciją.

IV. 7. Lietuvos Respublikos piliečių, nuolat gyvenančių užsienyje, ir užsieniečių apskaita

2006 m. gruodžio 31 d. duomenimis, norinčių įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečių, gyvenančių užsienyje, ir užsieniečių sąrašė (toliau – sąrašas) buvo 281 šeima/asmuo, norintys įvaikinti Lietuvoje. Nuo 2002 m. iki 2004 m. šeimų skaičius sąrašė augo ir 2004 m. buvo pasiekęs didžiausią skaičių, tuo tarpu 2005 m. ir 2006 m. stebime nežymų šeimų, esančių sąrašė, skaičiaus mažėjimą.

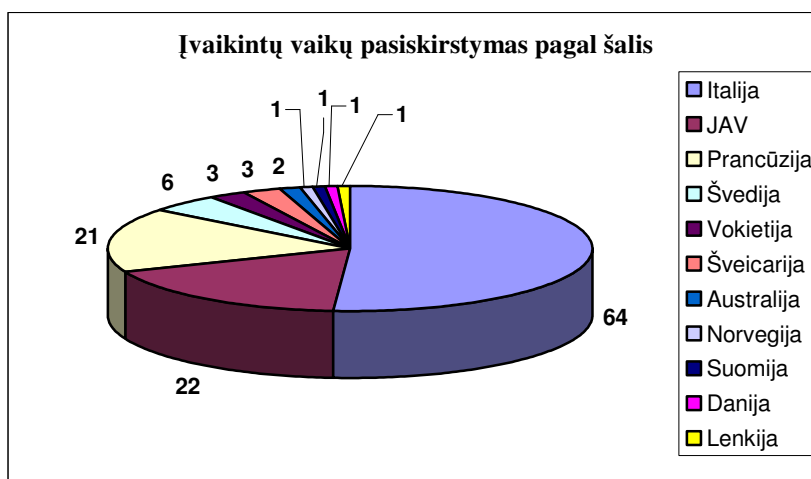
Per 2006 m. į sąrašą buvo įtraukta 120 šeimų/asmenų. Iš jų daugiau nei 35 % sudaro Italijos piliečių šeimos/asmenys. 2005 m. į sąrašą buvo įtraukta 21 Italijos piliečių šeima/asmuo, o 2006 m. įtrauktas dvigubai didesnis Italijos piliečių šeimų/asmenų skaičius – 43. Italijos piliečių šeimų/asmenų skaičiaus didėjimą galima paaiškinti tuo, kad 2006 m. Italijos piliečių šeimoms/asmenims atstovavo 4 akredituotos įvaikinimo institucijos, kurios aktyviai dalyvauja specialių poreikių turinčių vaikų įvaikinimo programoje. Didelė dalis Italijos piliečių šeimų/asmenų įsirašo į sąrašą, ketindamos įvaikinti specialiujų poreikių turinčius vaikus. 2006 m. į sąrašą įtraukta 18 tokių Italijos piliečių šeimų/asmenų ir net 12 iš jų atskaitiniu laikotarpiu įvaikino. Be to, Italijos piliečių šeimos/asmenys dažnai pageidauja įvaikinti vyresnio amžiaus vaikus.

Prancūzijos ir JAV piliečių atskaitiniu laikotarpiu įrašyta per pusę mažiau nei Italijos: Prancūzijos – 17,4 % ir JAV – 16,5 %. Prancūzijos piliečių šeimų/asmenų, lyginant su 2005 m., įtraukta dvigubai mažiau – 21.

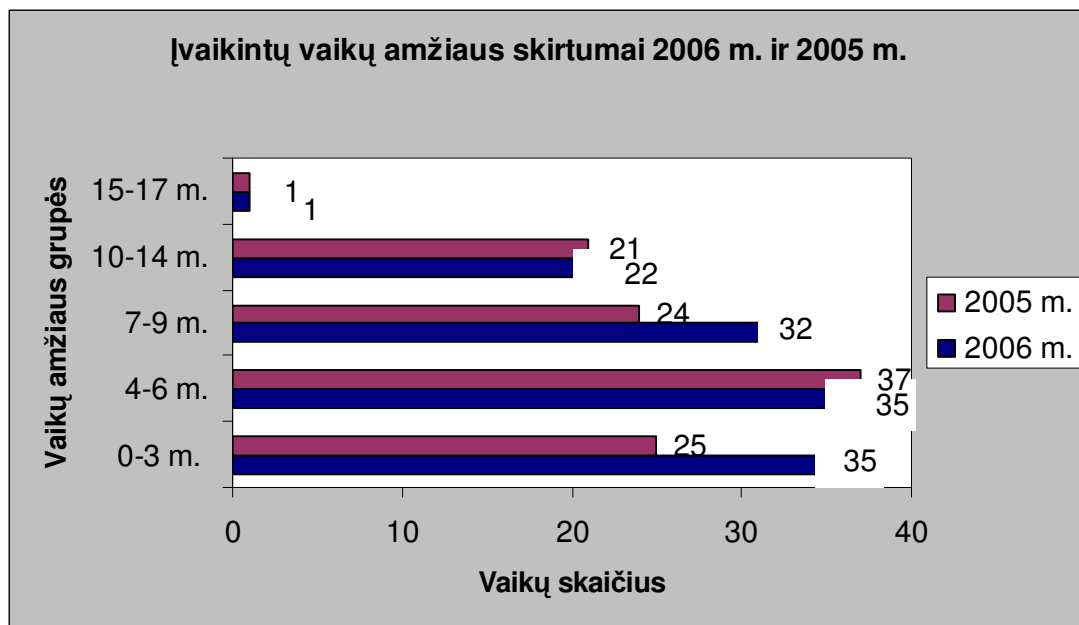
IV. 8. Įvaikinimas Lietuvos Respublikos piliečiams, nuolat gyvenantiems užsienyje, ir užsieniečiams

2006 m. **88** Lietuvos Respublikos piliečių, nuolat gyvenančių užsienyje, ir užsienio piliečių šeimos įvaikino **125** vaikus. Iš jų **78** berniukus ir **47** mergaites. Taip pat 1 JAV pilietis įvaikino savo sutuoktinės, Lietuvos Respublikos pilietės, vaiką. Ataskaitiniu laikotarpiu pasiektas didžiausias per paskutinius penkerius metus įvaikinamų vaikų užsienio piliečiams skaičius. 2005 m. 76 užsienio piliečių šeimos įvaikino 108 vaikus, 2004 m. 72 užsienio piliečių šeimos įvaikino 103 vaikus, o 2003 m. 72 užsienio piliečių šeimos įvaikino 104 vaikus.

2006 m., kaip ir praėjusiais metais, daugiausia vaikų įvaikinta Italijos, JAV ir Prancūzijos piliečių šeimoms. Žemiau pateiktoje diagramoje nurodomas 2006 m. įvaikintų vaikų skaičius pagal šalis.

Lygindami 2005 m. ir 2006 m. duomenis, matome, kad labiausiai išaugo 0-3 ir 7-9 amžiaus grupių įvaikinamų vaikų skaičius.

2006 m. iš 125 įvaikintų vaikų 73 vaikai buvo su specialiaisiais poreikiais, iš kurių 23 buvo pasiūlyti įvaikinti užsienio piliečiams įprasta tvarka pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugsėjo 10 d. nutarimu Nr. 1422 patvirtintą Įvaikinimo apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarką, o 50 vaikų buvo įvaikinti pagal Tarnybos direktoriaus 2003 m. gruodžio 17 d. įsakymu Nr. BV-24 patvirtintą Galimų įvaikinti vaikų su specialiais poreikiais siūlymo įvaikinti tvarką (toliau – Vaikų su specialiais poreikiais tvarka). Tokiems vaikams šeimą surasti yra sunku, nes dėl amžiaus, sveikatos ar ryšių su broliais ir seserimis jie turi tam tikrų specialiųjų psichologinių ar fizinių poreikių. Remiantis Vaikų su specialiais poreikiais tvarka, vaikų su specialiais poreikiais sąrašas periodiškai siunčiamas užsienio valstybių įgaliotoms institucijoms, turinčioms leidimus veikti Lietuvoje, kurios ieško šeimų, pasirengusių įvaikinti vaikus bei patenkinti specialiuosius jų poreikius. 2006 m. 50 specialiųjų poreikių turinčių vaikų buvo rastos įvaikintojų šeimos.

IV. 9. Grįžtamoji informacija apie užsieniečių įvaikintus vaikus

2006 m. iš viso gautos **228 ataskaitos** arba šeimų laišakai apie užsieniečių įvaikintus vaikus iš Lietuvos (2005 metais tarnyba gavo 154 ataskaitas). Taigi 2006 metais grįžtamosios informacijos gauta 32 % daugiau negu 2005 metais.

205 ataskaitas pateikė įvairių šalių įvaikinimo organizacijos, 23 atitinkamos formos užpildytas anketas apie vaiko integraciją į įtėvių šeimą arba laiškus Tarnybai tiesiogiai atsiuntė pačios šeimos. Daugiau kaip 150 ataskaitų yra apie šeimas, kurios įvaikino vieną vaiką iš Lietuvos, per 70 – du ar daugiau vaikų.

Nemažai ataskaitų apie tuos pačius įvaikintus vaikus pateikta du kartus per metus (pusmečio ir metų ataskaitos). Daugiausia ataskaitų gauta apie 2005 metais įvaikintus vaikus – 84, atitinkamai 2004 m. – 80, 2003 m. – 31, 2006 m. – 17, 2002 m. – 14, 2000 m. ir 1997 m. – po 1.

Kaip minėta, Tarnybai rašė ir šeimos: 11 – Prancūzijos, 6 – JAV, 2 – Švedijos, 2 – Italijos, po 1 – Vokietijos ir Brazilijos.

V. TARPTAUTINIŲ VAIKO TEISIŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMAS

Lietuvoje pastarąjį dešimtmetį labai keičiasi migracijos kryptys ir mastai, didėja migracijos saldo, emigrantų daugumą sudaro darbingo amžiaus Lietuvos gyventojai. Vien 2005 m. iš Lietuvos emigravo 15,6 tūkst. žmonių, t. y. 8,3 tūkst. daugiau negu 2001 m. Statistikos departamento 2006 metų tyrimo duomenimis, 2001-2005 metais kartu su šeimos nariais neoficialiai iš šalies išvyko 8 tūkst. vaikų iki 14 metų amžiaus, o iš viso – net 16 tūkst. nepilnamečių. Šie statistiniai duomenys leidžia daryti išvadą, kad šeimos santykių su tarptautiniu elementu skaičius neišvengiamai auga. Tai sukuria vis daugiau situacijų, kai sprendžiant šeimos ginčus kyla tarptautinio pobūdžio byla, o jos išsprendimui ir vaiko teisių apsaugai užtikrinti pasitelkiamos tarptautinės konvencijos ir Europos Sąjungos dokumentai.

Didėjant Lietuvos Respublikos piliečių migracijai, dažnėja santuokų su kitų valstybių piliečiais, taip pat daugėja santuokos neįregistravusių šeimų, auginančių vaikus. Taigi atsiranda ir vis daugiau problemų, kai būtina spręsti konkrečius tarptautinius vaiko asmeninius bei turtinius klausimus, nustatyti vaiko gyvenamąją vietą, spręsti klausimą dėl be tėvų globos likusio vaiko, turinčio Lietuvos Respublikos pilietybę, perkėlimo į/iš Lietuvą. Daugėja ir tokių atvejų, kai reikia imtis tarptautinių apsaugos priemonių dėl tėvų piktnaudžiavimo tėvų teisėmis (vaikų grobimo civiliniai aspektai, bendravimo teisių pažeidimai ir pan.).

Tarptautinių vaiko teisių apsaugos priemonių reikalaujančių situacijų skaičiaus augimas pastebimas ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse. Todėl Europos Sąjunga šioje sferoje palietė sritį, kuri ilgą laiką buvo laikoma išimtinė valstybių politikos dalimi, – šeimos santykių teisinį reguliavimą. 2006 m. birželio mėnesį Europos Komisija priėmė dokumentą, kuriame kalbama apie vaikų padėtį pasaulyje, jų problemas ir priemones, kurių ims Europos Komisija, norėdama įtvirtinti Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos teiginius – „Dėl Europos Sąjungos vaiko teisių strategijos“ („Towards an EU Strategy on the Rights of the Child“).

V. 1. Užsienio valstybėse likusių be tėvų globos vaikų parvežimas į Lietuvos Respubliką

Viena iš Tarnybos tarptautinių vaiko teisių apsaugos priemonių taikymo sričių – organizuoti užsienio valstybėse be tėvų globos likusių vaikų, Lietuvos Respublikos piliečių, parvežimą į Lietuvą. Organizuodama užsienio valstybėse be tėvų globos likusių vaikų, Lietuvos Respublikos piliečių, parvežimą į Lietuvą, Tarnyba renka reikalingą informaciją ir dokumentus, būtinus sprendimui dėl vaiko parvežimo į Lietuvos Respublikos priimti, organizuoja sprendimą priimančios komisijos posėdį ir vykdo vaiko lydėjimą į Lietuvos Respubliką.

2006 metais įvyko penki komisijos, sprendžiančios dėl užsienio valstybėse likusių be tėvų globos vaikų parvežimo į Lietuvos Respubliką ir jų lydėjimo klausimus, posėdžiai, kurių metu buvo svarstyta dėl 14 vaikų parvežimo į Lietuvą. Tuo tarpu 2005 metais įvyko du komisijos posėdžiai, kurių metu buvo svarstytas 2 užsienio valstybėse be tėvų globos likusių vaikų parvežimo į Lietuvą klausimas, iš jų 1 vaiką buvo nuspręsta parvežti. Taigi per metus gerokai išaugo skaičius vaikų, kuriems buvo reikalinga taikyti šias apsaugos priemones. Verta pažymėti, kad 2006 m. į Lietuvą buvo parvežti net 7 vienos šeimos vaikai.

V. 2. Tarptautinių apsaugos priemonių taikymas vaikams, esantiems užsienio valstybėse

Tarnyba gavo duomenų ir nagrinėjo konkrečias situacijas ne tik dėl užsienio valstybėse be tėvų globos likusių vaikų, bet ir tokių užsienyje esančių vaikų, kurių asmens, turto apsaugos, globos, teisinių santykių su tėvais ir kiti klausimai susiję su Lietuva ar jiems reikia taikyti tam tikras apsaugos priemones. Daugeliu atveju pagrindas taikyti reikalingas apsaugos priemones vaikui, esančiam užsienio valstybėje, yra Lietuvos Respublikos ir atitinkamos valstybės pasirašytos tarptautinės sutartys, taip pat santykiams tarp Lietuvos ir tos valstybės galiojančios konvencijos bei kiti tarptautiniai teisės aktai. Žemiau pateiktoje lentelėje nurodomi 2006 m. gautų ir tarnybos nagrinėtų pranešimų apie užsienio valstybėse esančius vaikus, kuriems reikalingos tarptautinės apsaugos priemonės, duomenys.

2006 m. gauti pranešimai dėl užsienio valstybėse esančių vaikų, kuriems reikalingos tarptautinės apsaugos priemonės

Valstybė	vaikai					Iš viso:
	0-3 m.	4-6 m.	7-9 m	10-14 m.	15-17 m.	
Rusija			3	3	6	12
Airija		1	3	1	2	7

Latvija			2	1	1	4
Ispanija		1	1		1	3
Didžioji Britanija		1	1	1	1	4
Baltarusija				1		1
Lenkija	1				1	2
Gruzija				2		2
JAV			1			1
Danija				1		1
Nyderlandų Karalystė		1				1
Vokietija			1			1
Iš viso:	1	4	12	10	12	39

Palyginus su 2005 m., kai buvo gauta 12 tokių pranešimų, 2006 m. taikyti tarptautines apsaugos priemones vaikams, esantiems užsienio valstybėse, reikėjo 39 kartus, t. y. tokių situacijų skaičius išaugo daugiau kaip tris kartus. Be to, pažymėtina, kad labai išaugo (2005 m. buvo 1, 2006 m. – 12 atvejų) situacijų, susijusių su Rusijos Federacija, skaičius.

V. 3. Tarptautinių apsaugos priemonių taikymas vaikams, esantiems Lietuvos Respublikoje

Tarnyboje taip pat buvo sprendžiamos situacijos dėl Lietuvoje gyvenančių vaikų, kurių atžvilgiu buvo reikalinga taikyti tarptautines apsaugos priemones. Lentelėje pateikta tokių bylų statistinė informacija.

2006 m. gauti pranešimai dėl Lietuvos Respublikoje esančių vaikų, kuriems reikalingos tarptautinės apsaugos priemonės

Valstybė, su kuria susijusi vaiko apsauga	vaikai					Iš viso:
	0-3 m.	4-6 m.	7-9 m	10-14 m.	15-17 m.	
Rusija			1	3	2	6
Didžioji Britanija		1	2	2	1	6
Vokietija	4	1	1			6
Italija		1	1		2	4
Latvija				1		1
Ukraina					1	1
Turkija	1					1

Rumunija	1					1
Baltarusija	3				1	4
Iš viso:	9	3	5	6	7	30

2005 m. buvo gauti 4 pranešimai dėl Lietuvos Respublikoje esančių vaikų, kuriems reikalingos tarptautinės apsaugos priemonės, taigi 2006 m. tokių pranešimų skaičius išaugo 7,5 karto.

Taip pat Tarnyba gavo 9 pranešimus (30 % visų gautų pranešimų), susijusius su vaikais, likusiais be tėvų globos ir kuriems yra arba turi būti nustatyta globa (rūpyba). Iš jų 3 pranešimai (10 % visų gautų pranešimų) buvo gauti dėl užsienio valstybėje gyvenančio asmens paskyrimo globėju Lietuvoje gyvenančiam vaikui, o likę 6 (20 %) pranešimai buvo susiję su atvejais, kai Lietuvoje paskirtas globėjas kartu su globotiniu nori išvykti gyventi į užsienio valstybę. Likusiais atvejais buvo taikomos kitos vaiko teisių apsaugos priemonės.

V. 4. Globos (rūpybos) nustatymas vaikams, turintiems užsienio valstybės pilietybę

Pagal savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų duomenis, 2006 m. Lietuvoje globa buvo nustatyta 12 vaikų, turinčių užsienio valstybių pilietybę. Iš viso 2006 m. gruodžio 31 d. Lietuvoje buvo globojamas 31 vaikas, užsienio valstybės pilietis.

Žemiau esančioje diagramoje matome, jog vaikams, užsienio valstybių piliečiams, dažniausiai globa yra nustatoma šeimoje – 2006 m. pabaigoje buvo 19 tokių vaikų, globojamų šeimoje. Vaikų globos institucijose globa yra nustatyta 12 vaikų, užsienio valstybių piliečių. Tuo tarpu nė vienas toks vaikas nėra globojamas šeimynoje.

Dažniausiai vaikui, užsienio valstybės piliečiui, globojamam tiek šeimoje, tiek institucijoje, yra nustatoma laikinoji globa. 13 vaikų, užsienio valstybių piliečių, globojamų šeimoje, yra nustatyta laikinoji globa, 6 vaikams nustatyta nuolatinė globa. Institucijoje tik 1 vaikui nustatyta laikinoji globa, o 11 vaikų nustatyta nuolatinė globa institucijoje. Taigi galime daryti išvadą, kad vaikas, užsienio valstybės pilietis, dažnai dar turi galimybę grįžti į šeimą, dirbama su šeima ar ieškomi artimiausieji giminaičiai vaiko kilmės valstybėje, kurie sutiktų jį pasirūpinti.

V. 5. Tarptautinis vaikų grobimas ir bendravimo teisių užtikrinimas

Tarnyba, įgyvendindama 1980 m. Konvenciją bei Tarybos reglamentą Nr. 2201/2003, ataskaitiniu laikotarpiu pradėjo gauti prašymus dėl tarptautinio vaikų grobimo atvejų bei bendravimo su vaiku teisių pažeidimų.

Tarptautinis vaikų grobimas – tai tokios situacijos, kai vienas iš vaiko tėvų išsiveža vaiką iš valstybės, kurioje yra vaiko gyvenamoji vieta, į kitą valstybę be kito tėvo/motinos sutikimo arba pasilieka užsienio valstybėje ilgesniam laikui negu kitas iš tėvų buvo sutikęs ar leidęs teismas. Kitaip tai yra vadinama neteisėtu vaiko išvežimu ar laikymu. Pagal 1980 m. Konvenciją neteisėtumo faktą parodo šios aplinkybės: pažeidžiamos globos teisės, suteiktos asmeniui, institucijai ar kitai organizacijai atskirai ar kartu, pagal valstybės, kurioje vaikas nuolat gyveno prieš pat išvežant ar laikant, įstatymus; ir jei išvežimo ar laikymo metu tomis teisėmis buvo kartu ar atskirai naudojamosi arba būtų buvę naudojamosi, jei vaikas nebūtų išvežtas ar laikomas. Tarybos reglamente Nr. 2201/2003 nurodoma, jog yra laikoma, kad globa yra įgyvendinama kartu, kai pagal teismo sprendimą ar įstatymų nustatyta tvarka vienas tėvų teisių turėtojas negali spręsti dėl vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo be kito tėvų pareigų turėtojo sutikimo. 1980 m. Konvencijos apibrėžtos globos teisės apima teisę rūpintis vaiku ir visų pirma teisę nustatyti vaiko gyvenamąją vietą. Globos teisės gali būti suteiktos pagal įstatymą arba teismo ar administracinės institucijos sprendimu, arba pagal susitarimą, turintį teisinę galią pagal tos valstybės įstatymus. Neteisėtas vaiko laikymas būna tuomet, kai tėvas/motina negražina vaiko pasibaigus teisės matytis su vaiku naudojimosi laikotarpiui (šalių sutartam ar teismo nustatytam) ir tokiu būdu pažeidžiamos kito asmens globos teisės. Toks vaiko laikymas prilygsta neteisėtam vaiko išvežimui.

Į Tarnybą, kaip į centrinę instituciją, 2006 m. buvo kreiptasi tiek dėl vaikų grobimo iš Lietuvos į užsienio valstybes, tiek dėl priešingų atvejų – neteisėto vaiko atvežimo į Lietuvą iš kitų valstybių.

Žemiau pateiktoje lentelėje pateikti duomenys apie Tarnyboje spęstus pranešimus dėl vaikų, išvežtų į užsienio valstybes ar laikomų jose pažeidžiant globos teises, apsaugos. 2006 m. buvo gauti 7 tokie pranešimai.

2006 m. gauti pranešimai dėl vaikų išvežtų į užsienio valstybes ar laikomų jose, pažeidžiant globos teises (1980 m. Konvencijos ir Reglamento Nr. 2201/ 2003 taikymas)

Valstybė	vaikai					Iš viso:
	0-3 m.	4-6 m.	7-9 m.	10-14 m.	15-17 m.	
Didžioji Britanija		1	1	1		3
Danija					1	1
Libanas		1				1
Italija				1		1
Lenkija	1					1
Iš viso:	1	2	1	2	1	7

Toliau lentelėje pateikti duomenys iliustruoja 2006 m. Tarnybos gautus pranešimus dėl neteisėto vaikų išvežimo (laikymo) iš užsienio valstybių į Lietuvą.

2006 m. gauti pranešimai dėl vaikų išvežtų (laikomų) iš užsienio valstybių į Lietuvą, pažeidžiant globos teises (1980 m. Konvencijos ir Reglamento Nr. 2201/ 2003 taikymas)

Valstybė	vaikai					Iš viso:
	0-3 m.	4-6 m.	7-9 m.	10-14 m.	15-17 m.	
Prancūzija	1					1
Vokietija	3					3
Iš viso:	4					4

V. 6. Vaikų laikinas vykimasis į užsienio valstybes

Tarnyba, atsižvelgdama į didelį paklausimą iš VTAT bei Lietuvos Respublikos piliečių dėl šiuo metu galiojančios Vaiko laikino išvykimo į užsienio valstybes tvarkos taikymo problemų skaičių, dažnai kylančius neaiškumus dėl sutikimo vaikui išvykti gavimo, 2006 m. rugsėjo mėn. inicijavo tarpinstitucinės darbo grupės sudarymą dėl Vaiko laikino išvykimo į užsienio valstybes tvarkos tobulinimo. Šią darbo grupę sudarė Socialinės apsaugos ir darbo, Teisingumo, Užsienio reikalų ministerijų, Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos, Seimo vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos, Lietuvos vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) vadovų asociacijos atstovai.

VI. BENDRADARBIAVIMAS SU SAVIVALDYBIŲ VAIKO TEISIŲ APSAUGOS TARNYBOMIS IR KITOMIS INSTITUCIJOMIS

Vadovaudamasi įstaigos nuostatais, Tarnyba bendradarbiauja su valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis vaiko teisių apsaugos ir ir įvaikinimo klausimais. Tarnyba pagal kompetenciją koordinuoja VTAT darbą, teikia joms metodinę paramą vaiko teisių apsaugos praktinio įgyvendinimo klausimais, organizuoja VTAT specialistų kvalifikacijos tobulinimą vaiko teisių apsaugos klausimais.

VI. 1. VTAT ir VGN specialistų mokymai

Organizuojant VTAT specialistų kvalifikacijos tobulinimą, 2006 m. buvo bendradarbiaudama su Vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) vadovų asociacija, VTAT specialistams surengtas seminaras su Antstolių rūmų darbuotojais. Parengtas ir suderintas su Teisingumo ministerija, Aukščiausioju Teismu ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerija išaiškinimas dėl nepilnamečių turto administravimo, taip pat bendradarbiaujant su Valstybės tarnybos departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos parengtas išaiškinimas dėl VTAT specialistų naktinio bei viršvalandinio darbo apmokėjimo ir organizavimo įforminimo.

Atsižvelgdama į VTAT vadovų asociacijos prašymą, Tarnyba kartu su Socialinių darbuotojų rengimo centru suorganizavo seminarą „Išmokų vaikams ir socialinių paslaugų įstatymų poįstatyminių teisės aktų taikymas vaiko teisių apsaugos srityje“. Seminare dalyvavo savivaldybių VTAT, socialinės paramos skyrių, vaikų dienos centrų ir vaikų globos institucijų atstovai.

Tarnyba 2006 m. pabaigoje organizavo mokymus „Darbo su vaikais, smurto aukomis ir liudininkais, specialiųjų įgūdžių tobulinimas“. Mokymus vykdė VŠĮ „Vaiko paramos centras“. Mokymų tikslas – VTAT specialistų žinių ir įgūdžių gilinimas, siekiant suteikti kvalifikuotą pagalbą ikiteisminio tyrimo ir teismo proceso metu vaikui – nukentėjusiam ir liudininkui dėl prievartos, šeimos krizių ir kitų aplinkybių. Mokymus sudarė teorinės žinios, praktinių įgūdžių formavimas, komandinio darbo principų diegimas ir konkrečių atvejų analizės, dirbant mažose grupėse. Mokymuose dalyvavo 100 VTAT specialistų iš visų Lietuvos savivaldybių.

2006 m. lapkričio 23-24 dienomis Tarnyba suorganizavo tarptautinę konferenciją „Visuomenė vaikams“. Jos metu pranešimus skaitė įvairių Lietuvos ir užsienio institucijų atstovai. Konferencijoje dalyvavo beveik 200 dalyvių: VTAT, VGN, vaikų dienos centrų, savivaldybių švietimo skyrių, mokyklų, universitetų, socialinių paslaugų centrų atstovai.

Siekiant glaudaus bendradarbiavimo su VTAT ir VGN, nuolat organizuoti susitikimai su šios srities specialistais.

VI. 2. Apsilankymai VTAT ir VGN

Siekiant artimiau susipažinti su VTAT darbo specifika, problemomis, 2006 m. Tarnybos specialistai aplankė 27 VTAT.

Apie vizitų metu nustatytus VTAT darbo trūkumus buvo informuoti savivaldybių administracijų direktoriai, vizitų ataskaitų kopijos pateiktos SADM, o VTAT įpareigtos per nustatytą terminą trūkumus pašalinti ir apie tai informuoti Tarnybą.

Norėdami susipažinti su globos įstaigose augančių vaikų gyvenimo ir ugdymo sąlygomis, įvertinti vaikų globos organizavimą 2006 m. Tarnybos specialistai aplankė 40 vaikų globos įstaigų.

VI. 3. VTAT specialistų konsultavimas ir metodinė pagalba

Tarnyba, vykdydama VTAT metodinio vadovavimo funkciją, teikia rekomendacijas tarnyboms. Per 2006 metus savivaldybių VTAT nuolat konsultuotos šiais klausimais:

- išlaikymo lėšų vaikams išieškojimas, kai tėvas ar motina gyvena Rusijoje, Ukrainoje, Baltarusijoje;
 - nuosavybės teise priklausančio turto pardavimas be teismo leidimo;
 - rūpybos nustatymas nepilnametei, emancipacija;
 - vaiko globos pašalpa, vaiko turto administravimas;
 - nuteistųjų užklausimai dėl tėvų valdžios apribojimo jų vaikų atžvilgiu;
 - globėjų ir įtėvių teistumas;
 - globotinių gyvenamosios vietos deklaravimas;
 - šeimų, auginančių nepilnamečius vaikus, išskeldinimas;
 - atstovavimas nepilnamečiams apklausose;
 - globėjo pakeitimas vaikui, likusiam be tėvų globos;
 - dėl priteisto išlaikymo išieškojimo;
 - dėl VTAT teikiamų išvadų ir pažymų civilinėse bylose dėl teismo leidimų sudaryti nekilnojamojo turto sandorius išdavimo;

- dėl galimybės vaiko globėju skirti Veliučionių specialiuosius vaikų auklėjimo ir globos namus, Kauno apskrities specialiąją mokyklą;
- dėl tėvų valdžios ribojimo civilinės bylos teisingumo;
- dėl globos nustatymo išskiriant brolius ir seseris;
- dėl viršvalandinio ir naktinio darbo apmokėjimo (dėl LR CK 3.269 straipsnio 6 dalies įgyvendinimo);
- dėl asmens teistumo duomenų teikimo tvarkos.

Taip pat:

- parengtos informacinio pobūdžio atmintinės dėl 1961 m., 1996 m., ir 1980 m. Hagos konvencijų bei Reglamento 2201/2203 įgyvendinimo. Jos buvo pristatytos ir išdalintos susitikime su VTAT atstovais 2006 m. vasario mėnesį;
- pagal Jungtinių Tautų gairių projektą ir Tarptautinės Socialinės Tarnybos informacinius biuletenius parengtos rekomendacijos VTAT dėl vaikų, likusių be tėvų globos, apsaugos;
- parengtas atsakymas į Raseinių rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos tarnybos kreipimąsi dėl šios tarnybos veiksmų gavus antstolės paklausimą;
- dalyvauta 2006-03-09 Panevėžio miesto administracijos savivaldybėje diskusijoje dėl delinkventinio vaikų elgesio.

VI. 4. Bendradarbiavimas su Vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) vadovų asociacija

2006 m. gegužės 31 d. įvyko susitikimas su asociacijos valdyba, kuriame svarstyta:

- dėl informacijos apie tėvų valdžios apribojimą nuteistiesiems pateikimo.
- Minimalios ir vidutinės priežiūros, Šeimynų įstatymų projektai, Socialinės rizikos šeimų apskaitos tvarkos aprašas.

Palaikomas nuolatinis ryšys su Vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) vadovų asociacija. Asociacijos prašymu inicijuojami kreipimaisi į kompetentingas institucijas dėl atitinkamų savivaldybių VTAT veiksmų, atstovaujant vaikų teisėms ir teisėtiems interesams.

2006 m. birželio 9 d. Tarnyboje įvyko susitikimas su asociacijos valdyba ir Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos, SADM, Lietuvos aavivaldybių asociacijos atstovais dėl socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaitos savivaldybės administracijos socialinės paramos skyriuje tvarkos aprašo.

VI. 5. Paslaugų vaikams ir šeimoms infrastruktūros tyrimai, apibendrinimai ir analizės

Per 2006 m. Tarnyba, glaudžiai bendradarbiaudama su VTAT ir vaikų globos įstaigomis, atliko šiuos tyrimus ir apibendrinimus:

- Apibendrinimą apie socialinių paslaugų socialinės rizikos šeimoms infrastruktūrą savivaldybėse;
- Teikiamų socialinių paslaugų socialinės rizikos šeimose augantiems vaikams ir be tėvų globos likusiems vaikams apskirtyse analizės;
- Vaikų kišenpinigių praktikos apibendrinimą;
- Vaikų globos institucijų susitikimo poreikio tyrimo apibendrinimą;
- Paslaugų, teikiamų globėjų ir įtėvių šeimoms Lietuvoje, analizę;
- Apibendrinimą apie savivaldybių vaikų teisių apsaugos tarnybose dirbančių darbuotojų ir valstybės tarnautojų kaitą ir vertinimą 2005 metais, naudojamas administracines ir kitų paskirčių patalpas;
- Apibendrinimą dėl problemų, kylančių, kai vaiko globa įgija tarptautinį elementą bei parengta metodinė informacija VTAT apie globos vaikui nustatymą ar vykdymą, kai globėjas ar globotinis gyvena užsienio valstybėje.

VII. BENDRADARBIAVIMAS SU UŽSIENIO VALSTYBIŲ INSTITUCIJOMIS

Viena iš Tarnybos funkcijų – bendradarbiauti su užsienio valstybių centrinės valdžios arba jų akredituotomis institucijomis vaiko teisių apsaugos priemonių srityje. Siekiant įgyvendinti šią funkciją, Tarnybos specialistai aktyviai ir glaudžiai bendradarbiavo su užsienio valstybių kompetentingomis institucijomis, dalyvavo tarptautiniuose seminaruose, konferencijose, susitikimuose.

VIII. VIEŠIEJI RYŠIAI

Informavimas apie vykdomą veiklą – svarbi Tarnybos veiklos sritis. Įvertindama viešosios komunikacijos svarbą, informacijos viešumo ir prieinamumo socialinę naudą, 2006 metais Tarnyba nuolat ir sistemingai informavo visuomenę ne tik įvaikinimo tematika (procedūra, teigiami įvaikinimo pavyzdžiai, statistika, tendencijos), bet ir vaiko teisių apsaugos priemonių įgyvendinimo, vaikų globos (rūpybos) (procedūra, informacija apie globos rūšis, teigiamo globėjo

įvaizdžio formavimas, sėkmingos globos (rūpybos) pavyzdžių viešinimas) ir kitais su tuo susijusiais klausimais. Platinama informacija tapo daug platesnė ir įvairesnė, nes Tarnybai priskirta nemažai naujų funkcijų ir uždavinių. Informacija apie Tarnybos veiklą buvo platinama per žiniasklaidą, internetą, įvairių susitikimų, pokalbių ir kitų renginių metu. Siekiant fiksuoti, kaip Tarnybos ar iš kitų šaltinių pateikta informacija, susijusi su Tarnybos veikla, atsispindi žiniasklaidoje, kasdien buvo vykdoma kasdieninė žiniasklaidos pranešimų stebėseną bei jų analizė, remiantis gaunamo monitoringo rezultatais.

Pranešimai spaudai. Parengti ir išplatinti pranešimai žiniasklaidai apie Tarnybos pavadinimo pakeitimą ir jos išplėstas funkcijas, akcijas „Statau namą, trūksta tik mamos ir tėčio...“, „Palik pėdsaką vaiko širdy“, Tarnyboje vykusių šeimų antradienius, Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo straipsnių pakeitimus ir papildymus, susijusius su vaiko globa (rūpyba) ir įvaikinimu. Nemažo dėmesio susilaukė išplatinti pranešimai apie tarptautinio įvaikinimo apribojimus, vaikų grobimo atvejus, siūlomą supaprastinti vaiko laikino išvykimo į užsienio valstybes tvarką. Žiniasklaidą sudomino ir Tarnybos pateikta informacija apie nepilnamečių nusikalstamumą, atliekančius bausmę tėvus, lygtinį paleidimą motyvuojančius vaikų priežiūra.

2006 m. rengti informaciniai straipsniai dienraščiams ir regioninei spaudai.

Regioninė spauda. 2006 metais buvo glaudžiai bendradarbiaujama ne tik su centrinių, bet ir apskričių laikraščių redakcijomis. Jų atstovai pastoviai informuoti apie Tarnybos naujienas, su vienu ar kitu konkrečiu rajonu susijusius įvykius, renginius ir pan. Šiuose laikraščiuose nemokamai patalpinta socialinė reklama, t. y. trumpa informacija apie Tarnybos organizuotus renginius, pvz., įvaikinusių šeimų susitikimus, akcijas. Taip pat juose publikuota ir kita Tarnybos parengta medžiaga, patalpinta interneto svetainėje.

Miestų ir rajonų vaiko teisių apsaugos tarnybos (skyriai) buvo skatinamos daugiau bendrauti su vietos žiniasklaida, teikti jos atstovams informaciją apie teigiamus savo veiklos atvejus, propaguoti globą (rūpybą) šeimoje, įvaikinimą ir pan. Apie tai kalbėta susitikimų su minėtų tarnybų (skyrių) atstovais metu, taip pat teikta reikalinga informacija telefonu.

Spaudos konferencija. 2006-11-22 BNS spaudos konferencijų salėje surengta spaudos konferencija tema: Tarptautinės konferencijos apie vaiko padėtį Lietuvoje ir Europoje „Visuomenė vaikams“, kurią organizavo Tarnyba, pristatymas. Lapkričio 23-24 d. įvykusios konferencijos metu apžvelgti trys pagrindiniai vaiko gerovės principai: šeimos tęstinumas, vaiko artumo poreikis ir poreikis būti pilnateisiu, visaverčiu šiandieninės Lietuvos visuomenės nariu.

Šiame šviečiamojo pobūdžio renginyje, kurio metu išsakytas mintis išgirdo ir plačioji visuomenė, dalyvavo įvairių sričių specialistai, tėvai, vaikai, mokyklų atstovai.

VIII. 1. Bendradarbiavimas su SADM viešųjų ryšių tarnyba

2006 metais glaudžiai bendradarbiauta su socialinės apsaugos ir darbo ministro patarėja viešiesiems ryšiams, ministerijos Ryšių su visuomene tarnyba (Tarnyboje įvyko susitikimas bendradarbiavimo klausimais; kiekvieną savaitę, ketvirtadieniais, pateikiama informacija apie numatomus Tarnybos renginius; operatyviai pateikta kita reikalinga informacija; kaip minėta, bendradarbiaujant rengti pranešimai, straipsniai spaudai; aptarti žiniasklaidoje pasirodę pranešimai, reaguota į juos ir pan.).

Tarnybos specialistai buvo įtraukti į akcijos „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“ organizacinę komisiją (kūrybinių sumanymų pateikimas, renginių planų, suvestinių parengimas, atributikos platinimas, dalyvavimas renginiuose ir pan.). Taip pat Tarnyba pasiūlė lapkričio 19-ąją Lietuvoje minėti Pasaulinę smurto prieš vaikus prevencijos dieną. Šios dienos iniciatorius – Pasaulio moterų suvažiavimo fondas.

VIII. 2. Tarnybos interneto svetainė

Ataskaitiniais metais visuomenė išsamiai ir operatyviai buvo informuojama apie Tarnybos veiklą. Efektyviausia ryšių su visuomene priemonė – interneto teikiamos galimybės. 2006 m. svetainę aplankė per 80 tūkstančių lankytojų (2005 m. – apie 50 tūkst.). Taigi galima teigti, kad svetainės lankomumas padidėjo 60 procentų. Gerokai padidėjusį apsilankymų skaičių galėjo nulemti pastovus, sistemingas visuomenės informavimas apie įvaikinimą, globą (rūpybą), jų naudą ir svarbą, interneto puslapio lankytojams suteikta nuolatinė galimybė bendrauti tarpusavyje, su Tarnybos specialistais diskusijų forume, skyrelyje „Klausimai-atsakymai“, taip pat socialinių akcijų metu plakatuose, lankstinukuose ir kitur skelbiama nuoroda į Tarnybos interneto svetainę.

Per mėnesį tinklalapyje apsilankyta vidutiniškai 6981 kartą (2005 m. – vidutiniškai 4800), per dieną – 230 kartų (2005 m. – 137). Didžiausias lankomumas buvo spalio (7769 apsilankymai), lapkričio (9398) ir gruodžio (9495) mėnesiais, mažiausias – balandžio (5902), liepos (5379) ir rugpjūčio (5260) mėnesiais. Daugiau kaip pusę visų svetainės lankytojų sudaro Lietuvos gyventojai.

VIII. 3. Socialinės reklamos akcijos

2006 m. surengtos dvi akcijos – „Statau namą, trūksta tik mamos ir tėčio...“ ir „Palik pėdsaką vaiko širdy“. Šios socialinės reklamos tikslas – kviesti ir skatinti lietuvių šeimas globoti ar įvaikinti beglobius vaikus.

Nuo sausio 11 d. prasidėjo akcija „*Statau namą, trūksta tik mamos ir tėčio...*“, kurios metu kelis mėnesius metų pradžioje ir pabaigoje penkiuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose iš reklamos stenduose pakabintų plakatų žvelgė berniukas, statantis kaladėlių namą ir ieškantis tėvų. Užrašas „Statau namą, trūksta tik mamos ir tėčio...“ kvietė gyventojus prisiminti likimo nuskriaustus vaikus, jų dalį, pamąstyti apie šių mažylių globos ar įvaikinimo galimybę savo šeimoje.

Taip pat šiame plakate buvo skelbiama informacija apie organizuotus šeimų antradienius, kurie vyko Tarnyboje (Sodų g. 15, Vilnius) antradieniais nuo 17 iki 19 val.. Kiekvienam atvykusiajam jų metu arba paskambinusiajam Tarnybai specialistai suteikė visą dominančią informaciją apie vaikų globą (rūpybą), įvaikinimą ir kitais panašiais klausimais.

Sostinėje buvo pakabinta 50 plakatų, Kaune – 20, Klaipėdoje – 15, Šiauliuose ir Panevėžyje – po 10.

„*Palik pėdsaką vaiko širdy*“ – savanorišką vaikų globą skatinanti akcija vyko birželio-rugsėjo mėnesiais. Kaip parodė prieš Tarnybos ir suomių kapitalo gyvybės draudimo bendrovės „Seesam Lietuva gyvybės draudimas“ surengtą akciją atlikta visuomenės nuomonės apklausa, dauguma Lietuvos gyventojų aktyviau dalyvautų savanoriškoje globoje, jei turėtų daugiau informacijos.

Akcijos metu buvo platinami lankstinukai, gyvybės draudimo bendrovės konsultantai esamus ir potencialius klientus supažindino su savanoriškos vaikų globos galimybėmis, o susidomėjusius nukreipė į miestų ar rajonų vaiko teisių apsaugos tarnybas. Jose buvo suteikiama daugiau informacijos, nurodoma, kokiuose vaikų globos namuose reikalinga savanoriška pagalba. Apie savanorišką vaikų globą informaciją skleidė ir Lietuvos nacionalinė televizija – informacinis akcijos rėmėjas. Per ją buvo rodomas šia tema sukurtas reklaminius vaizdo klipas.

IX. ĮVAIKINUSIŲ LIETUVIŲ IR UŽSIENIEČIŲ ŠEIMŲ SUSITIKIMAI

Rugpjūčio 11-13 d. prie Platelių ežero, Plungės rajone, įvyko trečiasis lietuvių ir užsieniečių įvaikinusių šeimų susitikimas. Vaikai ir jų tėvai iš Lietuvos, Švedijos, Prancūzijos ir JAV diskutavo apie gyvenimą po įvaikinimo, dalinosi patirtimi, išgyvenimais, kartu dainavo, šoko ir žaidė. Susitikime dalyvavo 31 lietuvių ir 4 užsieniečių šeimos. Jo metu įvyko seminaras-diskusija

apie įvaikinimo paslaptį, įvaikintų vaikų biologinę šeimą, kurią vedė VUVL Vaiko raidos centro psichologė Eglė Grakauskaitė-Kodikienė. Taip pat šeimos klausėsi suaugusio asmens, įvaikinto prieš 26 metus, pasakojimo. Susirinkusiems koncertavo vaikų ir jaunuolių folkloro ansamblis „Ventukai“.

Gruodžio 28 d. Tarnyboje įvyko kalėdinis susitikimas-seminaras įvaikinusioms šeimoms. Į renginį susirinko apie 10 šeimų. Jo metu Vilniaus universiteto Bendrosios psichologijos katedros doktorantas, Vilniaus pedagoginio universiteto dėstytojas, psichologas Tomas Lazdauskas skaitė pranešimą „Ivaikintų vaikų prieraišumo ypatumai“.

PABAIGA

Tarnyba, vykdydama jai priskirtus uždavinius ir funkcijas, savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, tarptautinėmis sutartimis, įstatymais ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymais, ministerijos strateginiu planu.

Tarnybos veiklos pagrindas yra bendradarbiavimas su SADM, savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybomis (skyriais) ir vaikų globos institucijomis bei kitomis valstybinėmis ir nevyriausybinėmis institucijomis, užsienio valstybių kompetentingomis tarnybomis.

Tarnybai siekia užsibrėžtų tikslų, kurie užtikrintų vieningos vaiko teisių apsaugos sistemos funkcionavimą ir vaiko teisių apsaugos priemonių įgyvendinimą, apsaugotų kiekvieno vaiko teisę į šeimą ir jo teisėtus interesus.
